

THEORY AND HISTORY OF CULTURE

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-374-3-1>

THE ROLE OF WOMEN'S ORGANIZATIONS IN THE DEVELOPMENT OF THE CULTURAL AND EDUCATIONAL LIFE OF PRYKARPATTIA AT THE TURN OF THE 19TH AND 20TH CENTURIES

РОЛЬ ЖІНОЧИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У РОЗВИТКУ КУЛЬТУРНО-ОСВІТНЬОГО ЖИТТЯ ПРИКАРПАТТЯ НА ЗЛАМІ XIX–XX СТОЛІТЬ

Romaniuk L. B.

*Candidate of Art Studies (Ph.D.),
Associate Professor,
Associate Professor of the Department
of Ukrainian Music Studies
and Folk Instrumental Art
Precarpathian National University
named after Vasil Stefanyk
Ivano-Frankivsk, Ukraine*

Романюк Л. Б.

*кандидат мистецтвознавства,
доцент,
доцент кафедри музичної
україністики та народно-
інструментального мистецтва
Прикарпатський національний
університет
імені Василя Стефаника,
м. Івано-Франківськ, Україна*

Важливим періодом західноукраїнської історії, що відзначається особливим піднесенням культури та інтенсивним розвитком різних сфер мистецької діяльності є друга половина XIX – перша третина XX ст. Суспільно-політичні події спричинилися до активізації культурно-освітнього і соціально-політичного життя широких верств населення Галичини. Новою формою його організації у 1860-х роках стали товариства, що виникли на основі нових конституційних законів у більшості міст Галицького краю [1, с. 288]. Громадськість Станіславова (нині Івано-Франківська), одного з провідних економічних та культурно-мистецьких центрів Галичини, запровадила у місті та краї розгалужену мережу мистецьких, господарських та політичних організацій, пріоритетним завданням яких стало забезпечення духовних і економічних потреб суспільства. Серед значної кількості громадсько-просвітницьких товариств Станіславова, діяльність яких була спрямована на естетичне та фізичне виховання молодого покоління українців, виділяються «Сокіл», «Січ», «Пласт», «Луг», «Каменярі».

Активна, різнопланова праця, яка велася товариствами «Просвіта», «Рідна школа», «Руська Бесіда», згуртувала українську громадськість навколо національної ідеї, залучила молодь до процесу культурного відродження краю. Важлива роль в цьому процесі належала жіночим товариствам, які серед багатьох поставлених завдань віддавали перевагу естетичному вихованню молоді.

У період сьогодення інформація щодо діяльності окремих із цих товариств вміщена здебільшого у нарисах-спогадах учасників і свідків тих подій, зібраних у «Альманасі Станіславівської землі» та працях вітчизняних науковців-істориків В. Грабовецького, М. Кугутяка, М. Семчишина та інших, які відзначають їх важливість у культурно-просвітницькому русі на теренах Галичини, однак у контексті їх ролі у розвитку музичного мистецтва на Станіславщині діяльність цих утворень висвітлена надто фрагментарно. Тому метою даної наукової розвідки є визначення особливостей музично-освітньої практики товариства «Союз українок» у Станіславі на зламі XIX–XX століть. Поставлена мета передбачає завдання, серед яких: висвітлення освітньо-виховної, та просвітницько-пропагандистської сфери у діяльності вищезгаданого товариства.

На Прикарпатті жіночий рух пройшов два етапи розвитку. Перший (1884–1920 рр.) був пов'язаний із заснуванням товариств в містах і селах краю, визначенням основних напрямків діяльності, пошуком своєї ніші в громадському житті. Другий (1921–1939 рр.) став періодом організаційної цілісності, активної праці в ім'я розвитку української культури. Важливим епізодом цього процесу і певним підсумком попередньої діяльності українського жіноцтва став Світовий Жіночий Конгрес, який відбувся у Станіславі у 1933 р. [2, с. 4].

Започаткований у 1884 р. письменницею і громадською діячкою Наталією Кобринською жіночий рух оформився в організацію «Товариства руських женщин» (згодом переіменованого), яке мало явно виражений феміністичний характер. У приміщенні «Руської читальні», що на площі Ринок, 6 у Станіславі, 7 грудня вперше відбувся з'їзд новоутвореного Товариства, на якому з промовою виступив Іван Франко і закликав жінок до активнішої громадської діяльності. Згодом, за прикладом Станіслава, жіночі організації виникли в багатьох містах Прикарпаття: «Жіночий гурток» у Коломиї (1893 р.), «Жіноче товариство» у Городенці (1894 р.), «Жіночі читальні» у Долині (1901 р.), «Жіноче товариство» у Рогатині (1902 р.), «Жіноча громада» у Снятині (1909 р.) та Надвірній (1918 р.). Непересічною подією, яка мала великий резонанс не лише на Станіславщині, але й у всій Галичині було видання у 1887р. літературного Альманаху «Перший вінок», до якого увійшли твори українських письменниць того часу. Публікація цього

зібрання мала на меті утвердження думки про високий рівень освіченості та великий творчий потенціал українського жіноцтва.

Серед завдань, які «Товариство руських женщин» поставило перед собою були розважальні, пізнавальні, опікунські та освітні. До розважальних заходів можна віднести вечорниці та різноманітні забави, організовані учасницями Товариства. Проте цими акціями вони переслідували іншу мету, яка полягала у залученні до свого кола якомога ширших верств населення Станіслава і його околиць. Так, на одному з вечорів відбулося вшанування пам'яті відомого українського громадського діяча М. Устияновича. З цієї нагоди було передбачено святковий концерт, у програмі якого прозвучали твори інструментального та вокального жанрів. Піаністка Е. Бажанська виконала увертюру до опери «Різдвяна ніч» М. Лисенка, особливе зацікавлення публіки викликали твори «На самоті» Кумановського (соло на цитрі І. Левицької), «До ластівки» О. Нижанківського, «Помарніла наша доля» А. Вахнянина (тенорове соло Гушалеви́ча). Урочистим закінченням концерту став хоровий твір М. Лисенка «Молитва». На прикладі кращих зразків музичної творчості українських композиторів Товариство намагалось виховувати естетичний смак як його учасниць, так і широкого кола громадськості Станіслава, прививати любов до рідного мистецтва та залучати до креативних процесів українську молодь.

З просвітньою метою 21 березня 1891 р. було організовано урочистий вечір з доповіддю професора Мандичевського «Про історію повісти на Руси». Після пізнавальної лекції відбувся концерт, в якому найвдалішим став виступ піаністки Лейванюківни, яка виконала низку «Пісень без слів» Ф. Мендельсона та окремі п'єси з циклу «Карнавал» Р. Шумана. Водночас активно підтримували традиції Шевченківських урочистостей. З цієї нагоди у березні 1895 р. було відзначено 34-ті роковини смерті великого Кобзаря. Концерт відбувся за участю найкращих музичних сил міста, серед яких майстерністю виконання публіку вразив відомий у той час скрипаль Лип'янка у виконанні якого прозвучали «Концерт» Віотті та «Колискова» Фрімана [3, с. 4]. У такий спосіб Товариство здійснювало просвітницько-пропагандистську місію, виступало важливим чинником активізації культурно-мистецького життя міста і краю.

Усвідомлюючи важливість освіти для українського жіноцтва та розвиваючись суголосно з передовими тенденціями української і європейської педагогіки, наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. Товариство відкрило приватний жіночий інститут [4, с. 5]. Для його потреб у 1906 р. було куплено будинок по вулиці Липовій (нині вул. Т. Шевченка). В інституті окрім загальноприйнятого курсу наук вивчали українську

історію і літературу, спів, гру на фортепіано, танець та рукоділля. Незважаючи на труднощі з матеріальним забезпеченням закладу, через які складно було залучити до роботи фахівців відповідного рівня, інститут з кожним роком розширював сфери діяльності. З ним співпрацювали провідні діячі української культури Галичини. Зокрема, викладачем співу був відомий на теренах Галичини диригент хору товариства «Станіславівський Боян» Є. Якубович [1, с. 425–467]. Програма органічно поєднувала хорові, ансамблеві та сольні номери. Прозвучали композиції М. Лисенка, С. Воробкевича, Д. Січинського, В. Матюка [145, с. 5]. Участь вихованок інституту в різноманітних міських імпрезах і святкових академіях сприяла активізації мистецького життя міста та піднесенню їх загально-культурного рівня.

У 1922 р. виникла необхідність змінити назву організації на «Товариство українських жінок», що було продиктовано вимогами часу. В цей період його діяльність можна назвати опікунсько-просвітницькою, адже велика увага приділялася в першу чергу роботі з дітьми. Товариство взяло на себе місію з організації позакласної роботи. У школах були започатковані дитячі театральні студії, в репертуарі яких переважала казкова тематика. Важливе місце в цих виставах займала музика, таким чином відбувався розвиток творчих здібностей дітей. Зусиллями «Товариства українських жінок» у 1928 р. було відкрито перший у Станіславові дитячий садок. Організуючи дошкільний заклад Товариство дбало про фізичний та інтелектуальний розвиток підростаючого покоління і сприяло полегшенню процесу виховання для працюючих матерів.

На початку 30-х років, Товариство було перейменовано на «Союз Українок», ця назва є актуальною і у період сьогодення. Водночас була оновлена його структура, в якій весь обсяг діяльності розподілявся між 4-ма секціями: організаційною, освітньою, мистецькою та секцією «влаштування імпрез» (концертів). Це призвело до збільшення чисельності учасниць «Союзу», а також до розширення поля діяльності. З ініціативи мистецької секції був організований хоровий колектив, який виступав у різних культурно-мистецьких заходах. До хору загалом входили випускниці станіславівських семінарій та гімназій. В традиціях цього гуртка було проведення пізнавальних лекцій, літературних вечорів та інших культурно-просвітницьких заходів, які значно розширювали світогляд та збагачували знання його учасниць.

Невипадковим у «Союзі Українок» був вибір тематики лекцій і святкових академій, більшість з яких присвячені видатним жінкам і їх діяльності, зокрема, Ользі Кобилянській, Софії Русовій, Лесі Українці, що відбувалися в місті у 20-х–30-х роках ХХ ст. Такі культурно-мистецькі заходи мали велике виховне значення, оскільки молодь мала

можливість вчитися на яскравих прикладах і переймати кращі риси у непересічних особистостей української історії.

Отже, започаткований наприкінці XIX ст. у Станіславові письменницею Н.Кобринською жіночий рух став однією із перших ластівок феміністичного напрямку у Галичині. Цей рух сприяв зміні уявлень тогочасного суспільства щодо ролі та місця жінки у системі соціокультурних відносин та спрямовував виховання широкого загалу в цьому напрямку, використовуючи різні форми і методи впливу.

Література:

1. Бойчук Д. Слідами минулого. *Альманах Станіславівської землі. Збірник матеріалів до історії Станіслава і Станіславщини*. Нью-Йорк – Торонто – Мюнхен : Укrapинт, 1985. Т. I. С. 425–467.
2. Діло. 8.06.1902. Ч. 127.
3. Крип'якевич І. П. Історія української культури. Львів: Світ, 1990. 519 с.
4. Романюк Л. Черепанин М. Музичне і театральне життя Станіслава (друга половина XIX – перша половина XX ст.) : монографія. Івано-Франківськ: Супрун В. П., 2016. 508 с. ISBN 978-966-8969-89-8
5. Резолюція Українського Жіночого Конгресу, ухвалена в Станіславові дня 27 червня 1934 року. *Діло*, 1934. Ч. 176.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-374-3-2>

THE ISIDORE OF SEVILLE'S METHOD FOR STUDYING *QUADRIVIVUM* IN HISPALIS SCHOOL

Saibekov M. H.

Doctor, Senior Lecturer,

Head of the Department of Cultural Studies and Film and Television Arts

Luhansk Taras Shevchenko National University

Ukraine

Poltava, Ukraine

Analysis of recent publications. Modern researchers criticized Isidore. In particular, his magnum opus *Etymologiae* is the subject of dispute. Historian Sandro D'Onofrio argued that “the work consisted here and there of repetition, recapitulation, and sometimes simply transliteration of both data and theories that lacked research and originality” [6].